

dico, posse jus antiquum locum habere. — § 11. Utrum autem ei defertur successio, qui tunc legitimus reprehenditur: an vero ei, qui tunc fuit, cum filio defertur? utputa, proponamus fuisse defunctæ consanguineum, ejusque filium; deliberante filio, defunctæ consanguineum obiisse; mox filium repudiassæ matris hereditatem: an consanguinei filius admitti possit? et Julianus recte putat circa Tertillianum, locum esse successenti adgnato. — § 12. Quod ait senatus: *Quæ judicata, transacta¹⁵, finitave sunt, rata maneant*: ita intelligendum est, ut judicata accipere debeamus, ab eo, cui¹⁶ judicandi jus fuit; transacta¹⁷, scilicet bona fide, ut valeat transactio; finita, vel consensu, vel longo silentio sopia.

2. *Idem*, lib. 43, ad Sabinum.

Sive ingenua sit mater, sive libertina, habebit Tertillianum comodum. — § 1. Filium autem vel filiam accipere debemus, sive justus procreati, vel vulgo¹⁸ quæsiti: idque in vulgo quæsiti et Julianus libro 59 Digestorum scripsit. — § 2. Sed si filius vel filia libertini sint effecti, mater legitimam hereditatem vindicare non poterit: quoniam mater esse hujusmodi filiorum desit¹⁹: idque et Julianus scripsit, et constitutum est ad imperatore nostro. — § 3. Sed si in servitate concepit filium, et manumissa ediderit²⁰, ad legitimam ejus hereditatem admittetur. Idemque et si serva peccatum, et restituta edidit. Hoc idem, et si libera concepit, edidit serva peccatum, mox restituta est. Sed et si libera concepit, [et] in servitute redacta edidit, mox manumissa est: ad legitimam hereditatem ejus admittetur. Item si adhuc prægnans manumissa est, dicendum erit prodesse. Et in servitute²¹ editi filii ad legitimam hereditatem mater admittetur: utputa si post moram²² factam in fideicommissa libertate peperit, vel apud hostes, et cum eo rediit, vel si redempta edidit. — § 4. Si mulier sit famosa, ad legitimam hereditatem liberorum admittetur. — § 5. Impuberem, cui pater secundas tabulas fecit, tunc certum est intestatum decessisse, cum omiserit substituti hereditatem ejus. Quare, et si impubes adrogatus sit, dicendum est, matrem ad bona ejus admitti, que habebet, si intestatus decessisset. — § 6. Liberi defuncti, sui quidem obstant²³ matri ejus, tam virili sexus, quam feminini, tam naturales²⁴, quam adoptivi, matremque excludunt: bonorum possessores [vero] etiam non sui: et quidem soli naturales. Adoptivi autem liberi post emancipationem ita admittuntur, si ex liberis²⁵ naturalibus fuerint: utputa nepos naturalis ab avo adoptatus: nam licet sit emancipatus, bonorum possessione accepta, matri obstat. — § 7. Si vero apud hostes est filius, vel nasci speratur, pendet jus matris, donec redierit, vel nascatur. — § 8. Sed si sint sui heredes, verum hereditas ad eos non pertinet, videamus, an mater admittatur, utputa abstinet se hereditate? Africanus et Publicius tentant dicere, in casum, quo se abstinent sui, matrem²⁶ venire; et tunc ei obstant, quoties rem haberent, ne nudum nomen sui heredis noceat matri: que remittantur. — § 9. Sed si quis decessisset relictæ filia, quam in adoptionem legitime dederat, relictæ et matri: divus Pius decrevit, cessare senatusconsultum Tertillianum, et simul esse admittendas ad bonorum possessionem unde²⁷ proximi cognati matrem et filiam. Sed quod idem Julianus scripsit, matrem ex senatusconsulto non posse admitti, si filia in bonorum possessione petenda cesserat, verum non erit: succedit enim filia: et ideo dicendum erit, matrem, donec filia bonorum possessionem petere, bonorum possessionem accipere non posse, quoniam succedere quasi legitime speraret. — § 10. Si bonorum possessione accepta, filius emancipatus abstinetur se hereditate in integrum restitutionem²⁸, verum est, senatusconsultum posse locum habere: sed si fuerit rursus immixtus, rursus debet mater abstinere. — § 11. Si quis ex liberis, dum est in utero, in possessionem missus sit, mox natus sit, et ante bonorum possessionem acceptam decesserit: matri noceat, videendum, quasi bonorum possessor? Et puto non nocere, si non suis patri adgnascitur. Neque enim sufficit mitti in possessionem, nisi natus quoque accepit bonorum possessionem. Igitur et si furioso decreto petita sit possessio, et priusquam ipse mentis compos factus bonorum possessionem petierit, decesserit, matri non obstat.

§ 12. Sed si quis cum status controversiam pateretur, Carbonianum solam accepit, an noceat matri bonorum possessionem, quæsumus quidem est: sed cum haec tempore²⁹ finiat, dicendum est, matri post tempus non nocere; aut si impubes decesserit, matrem posse admitti. — § 13. Sed si infantiliter tutorum petita sit possessio, licet statim decesserit, dicendum erit, matri obstitisse: non enim similis est ei, qua furioso

^{15.} L. 22, infr. de verbis sign. — 16. L. 4, 26, infr. de re jucie. — 17. L. 19, C. de transact. — 18. L. 2, 2, supr. h. t. — 18. L. 2, vers. interius, supr. unde cognati. — 19. 2, 6, Inst. de capit. — 20. L. 2, in fin. supr. unde cognati. — 21. L. ult. in fin. C. ad SC. Tertill. — 22. L. 1, 2, 3, supr. h. t. — 23. 2, 5, Inst. de SC. Tertill. — 24. L. 1, C. de suis et legit. — 24. L. 5, Inst. de hered. quoq. ab intest. — 25. L. 2, 2, supr. h. t. — 26. 2, 14, infr. h. t. — 27. 2, 15, Inst. de hered. quoq. ab intest. — 28. L. 1, 2, 3, supr. h. t. — 29. L. 5, 2, 14, supr. de Car. — 30. 2, 8, supr. h. t. — 31. L. 2, C. 2, 3, vers. pater Inst. h. t.; L. 10, supr. de

datur. — § 14. Ita demum autem mater senatusconsulti beneficio excludetur, si filius adiit legitimam hereditatem: ceterum, si omiserit³⁰ legitimam hereditatem, mater ex senatusconsulto Tertilliano admittetur. Sed si non sit solus iste filius legitimus heres, sed sint, qui cum eo admittantur: nec in partem corum mater ex senatusconsulto erit vocanda. — § 15. Objicitur³¹ matri pater in utriusque bonis, tam filii, quam filiæ, sive heres, sive bonorum possessor existat. Sed neque³² avus, neque præavus, in Tertilliano matrem nocent, quamvis fiduciam contrarinxerit. Pater autem tantum naturalis³³, non etiam adoptivus, matri nocet; verius est enim, cum pater esse desierit, a matre eum excludi: sed nec ad bonorum possessionem contra tabulas eum admitti, cum pater esse desierit. — § 16. Undeconque autem accepit bonorum possessionem paternas, sive legitimas, sive contra tabulas, ex quavis parte excludit matrem.

§ 17. Si sit adgnatus defuncti, et naturalis pater sit in adoptiva familia, sit et mater: admittimus matrem, quoniam patrem adgnatus exclusit.

— § 18. Si sit consanguinea soror defuncti, sit et mater, sit et pater adoptatus, vel emancipatus: si consanguinea velit habere hereditatem, matrem ex senatusconsulto una cum ea venire, patrem excludi placet: si consanguinea repudiet, matrem ex senatusconsulto propter patrem non venire; et quamvis alias non soleat mater expectare consanguineam, velit necne adire hereditatem, nunc tamen expectaturam: consanguinea enim est, que patrem excludit; repudiante igitur consanguinea, bonorum possessionem habebit mater cum patre, quasi cognata; sed et in hac moram patitur, nec ante accipiet bonorum possessionem, quam pater petierit; quoniam omnitem eo, potest ex senatusconsulto succedere. — § 19. Sed [et] si ipsa mater eadem sit et soror consanguinea (utputa quoniam pater matris nepotum suum ex filia adoptavit), sit praeterea et pater naturalis: hæc mater, si quidem quasi consanguinea veniat, excludet patrem: si jus consanguinea repudiat, vel capitlis diminutione amisit, ex senatusconsulto venire propter patrem non potest; repudiante vero patre, rursus ex senatusconsulto potest venire. — § 20. Si mater hereditatem filii filiæ³⁴ non adierit ex senatusconsulto Tertilliano, in bonis eorum antiquum jus servandum est: cum enim esset prelatrum, matre omnitem senatusconsulti beneficium, jus succedit vetas.

— § 21. Sed si mater repudiaverit bonorum possessionem, de audeunda autem hereditate deliberet³⁵: dicendum erit, adgnatum non succedere, quoniam nondum verum est, non adiisse matrem — § 22. Quod autem diximus, jus antiquum servari matre non audeant, cui persona defatur hereditas, videndum, utrum ei que nunc proxima inventur cum mater repudiatur; an ei quæ fuit, cum intestato decessisse certum est? utputa fuit patruus, cum intestato decederet, et patru filius, cum mater repudiasset: patru nondum delatam hereditatem, atque ideo, defuncto co-matre deliberante, patru filium vocari. — § 23. Si³⁶ mater non³⁷ petierit tutores idoneos filiis suis, vel prioribus excusatis rejective non confessim aliorum nomina ediderit, jus non habet vindicandorum sibi bonorum intestatorum filiorum; et quidem, si non petiit, incidit [in constitutionem]: at enim, vel non petere: sed a quo non petere? loquitur quidem de pretore constituto: sed puto et in provinciis locum habere, etiam si a magistratibus municipalibus non petat: quoniam et magistratibus municipalibus³⁸ dandi necessitas injungitur. — § 24. Quid ergo, si petiit, sed admotus vel a libertis, vel a cognatis? an incidat in senatusconsultum? Et puto eam incidere, si compulsa fecit, non si, cum ptero non cunctaretur, admotia est. — § 25. Quid, si pater eius peti prohibuerit tutores, quoniam per matrem³⁹ rem eorum administrari voluit? incidet, si nec petat, nec legitime tutelam administrat. — § 26. Quod si penitus egenus filii non petat, ignoscendum est [et]. — § 27. Sed si forte absens a libertis preventa est, vel ab aliis: dicendum est eam non excludi: nisi forte, cum frustraretur, id contigit. — § 28. Filius autem non petendo, punitur: utique et filiabus. Quid, si nepotibus⁴⁰ similes non petendo punire. — § 29. Quid, si curatores non petiit? verba scripti deficiunt; sed dicendum est, si quidem impuberibus curatores non petiit, tandem esse rationem: si jam puberibus, cessare⁴¹ debere. — § 30. Quid si, cum prægnans esset, bonis non petiti curatores? Dico, in sententiam incidere; nam et si apud hostes habuit impuberem, idem erit dicendum.

§ 31. Quid, si furioso⁴² tutores vel curatores non petiit? magis est, ut incidat. — § 32. Non solum autem, que non petiit, coercetur, sed et quæ defunctorie⁴³ petiit (ut rescripto declaratur), vel privilegio mu-

natum, vel oneratum tribus (puta) tutelis: sed ita demum si data opera hoc fecit. — § 33. Quid ergo, si tales petiit, et suscepserunt nihilominus, vel detenti sunt? excusata erit mater. — § 34. Quid, si indignos, id est, minus habiles, ad tutelam petierit, quoniam sciebat prætorem eos non daturum? quid famen, si dedit eos prætor, matris petitionem securus? jam quidem prætoris delictum est: sed et matris panimus consilium. — § 35. Igitur si forte excusati sint illi, vel improbati: debet mater alios sine mora petere. — § 36. Ergo sive non petierit, sive idoneos non petierit, punitur, etiam si dati fuerint minus idonei, prætore errant. — § 37. Idoneos autem utrum facultibus, an et moribus petere debeat, dubitationis esse potest? Puto autem, facile ei ignosci, si locupletes sunt hi, quos petiit. — § 38. Sed [et] si prioribus excusatis, rejective, non confessim aliorum nomina ediderit, punitur. — § 39. Quid ergo, si non fuerint omnes excusati, vel non omnes rejecti? Videndum an ei imputetur, cur in locum excusati non petiit? et puto imputandum. — § 40. Quid, si decesserint quidam? Puto, licet verba deficiant⁴⁴, sententiæ⁴⁵ constitutionis locum labere. — § 41. Sed quod diximus *rejecti*, utrum sic accipimus, a prætore non dati, an et si suspecti fuerint remoti, vel ob negligientiam vel ignoriam repulsi? etiam hos quis rejectos recte dicet. Ergo et si latitent, sed longum est: nam nec hoc ei imputetur, cur suspectos non fecit: aliquoquin, [et] si latitarent, potuit edicto desiderare, ut eos prætor adesse jubaret, et suspectos eos removere, si decesserint. — § 42. Quid, si non compulit eos miscere se tutelæ? Et cum plenum officium a matre desideretur, et hæc ei curanda sunt, ne in hereditate ei obstent. — § 43. *Confestim* autem sic erit accipendum, ubi primum potuit, id est, prætoris copiam habuit huic rei sedentis: nisi forte infirmitate impedita est, vel alia magna causa, qua etiam mandare⁴⁵ eam ad petendos tutores impedit; ita tamen, ut nullo modo annale tempus excederet; si enim mortalitate filii preventa est, nihil matri imputetur. — § 44. Tractari belle potest, si pupillo amplius legatum sub conditione sit relictum, si tutores non habuerit, et propterea ei mater non petierit, ne conditione deficeretur, an constitutio cesset? et puto cessare, si dannum minus sit cumulo legati; quod et in magistratibus municipalibus tractatur apud Tertilliano: et putat dannum in eos actionem, quatenus plus esset in damno, quam in legato; nisi forte quis petet, conditionem hanc quasi utilitati publicae⁴⁶ oppugnat, remittendam, ut alias plerasque: aut verba causillatus imputaverit matri, cur curatores non petierit? finge autem plenius conditionem conscriptam: nonne erit matri ignoscendum? aut hoc imputatur matri, cur non desideravit a principe conditionem remitti? et puto, non esse imputandum. — § 45. Ego, etiam si mater ei, qui solvendo non erit, non petiit tutores, puto ignoscendum: consuluit enim ei, ut minus inquietetur, quasi indefensus. — § 46. Et si forte quis uxori communis filii matrem heredem scripsit, rogavitque remissa etiam satisfactione, ut filio puberi facto restituerit hereditatem, nec mater ei petiit tutores: debet dici, cessare constitutionem, cum patris voluntatem secuta sit, et nihil habenti filio tutores non petierit. Quod si ei remissa satisfactione noui fuerit, contra erit: quoniam vel propter hoc debuit tutores habere; sed si forte impubes post matris cessationem fuerit abrogatus, et impubes obierit: dicendum erit, matri adversus adrogatores non competere ex stipulata actionem. — § 47. Videndum est, matre⁴⁷ prohibita jus suum vindicare, utrum ceteros admittamus, atque si mater non esset: an ipsam heredem dicimus fieri, vel aliud nomen successionis induceret? Sed denegamus ei actiones; et invenimus rescriptum ab imperatore nostro Antonino Augusto, et divo patre ejus, Mammie Maximine priedie idus aprilis, Plautiano iterum consule: matre remota eos admitti, qui venirent, si mater non fuisset; ergo et adgnati ceterique succedant, aut, si nemo sit, bona vacabunt.

5. Modestinus, lib. 8 Regularum.
Patrem adoptivum⁴⁸ matri non obesse, plerique probant.

4. *Idem*, lib. 9 Regularum.

Matris intestata defuncta hereditatem ad omnes ejus liberos pertinere, etiam si ex diversis⁴⁹ matrimonii nati fuerint, juris est.

5. PAULUS, lib. singulari, ad Senatusconsultum Tertillianum.

Æquissimum [visum] est, omnes filios matri præferri, etiam si per adoptionem⁵⁰ in familiam relictæ essent. — § 1. Sed et nepos ex adoptivo filio natu ex verbis senatusconsulti matri obstat. — § 2. Si ex filio⁵¹ avus manomiserit, isque patre, et avo, et matre superstitione deinceps agere, jus sibi esse ita edificatum habere: prætor actionem⁵².

— § 3. *Nunciatio* ex hoc edicto non habet necessariam prætoris actionem⁵³; potest enim nunciare quis, elsi eum non adierit. — § 3. Item nunciationem et nostro et alieno nomine facere possumus. — § 4. Item nunciatio omnibus diebus fieri potest. — § 5. Et adversus absentes etiam, [et] invitatos, et ignorantes operis novi nunciatio procedit. — § 6. In operis autem novi nunciatione possessorum⁵⁴ adversarium facimus. — § 7. Sed si is, cui operis novum nunciatum est, ante remissionem edificaverit, deinde coepit agere, jus sibi esse ita edificatum habere: prætor actionem⁵⁵.

— § 8. *Nunciatio* ex hoc edicto non habet necessariam prætoris actionem⁵⁶.

— § 9. *Inst. de SC. Tertill.* — § 10. *Inst. de SC. Tertill.* — § 11. *Inst. de SC. Tertill.* — § 12. *Inst. de SC. Tertill.* — § 13. *Inst. de SC. Tertill.* — § 14. *Inst. de SC. Tertill.* — § 15. *Inst. de SC. Tertill.* — § 16. *Inst. de SC. Tertill.* — § 17. *Inst. de SC. Tertill.* — § 18. *Inst. de SC. Tertill.* — § 19. *Inst. de SC. Tertill.* — § 20. *Inst. de SC. Tertill.* — § 21. *Inst. de SC. Tertill.* — § 22. *Inst. de SC. Tertill.* — § 23. *Inst. de SC. Tertill.* — § 24. *Inst. de SC. Tertill.* — § 25. *Inst. de SC. Tertill.* — § 26. *Inst. de SC. Tertill.* — § 27. *Inst. de SC. Tertill.* — § 28. *Inst. de SC. Tertill.* — § 29. *Inst. de SC. Tertill.* — § 30. *Inst. de SC. Tertill.* — § 31. *Inst. de SC. Tertill.* — § 32. *Inst. de SC. Tertill.* — § 33. *Inst. de SC. Tertill.* — § 34. *Inst. de SC. Tertill.* — § 35. *Inst. de SC. Tertill.* — § 36. *Inst. de SC. Tertill.* — § 37. *Inst. de SC. Tertill.* — § 38. *Inst. de SC. Tertill.* — § 39. *Inst. de SC. Tertill.* — § 40. *Inst. de SC. Tertill.* — § 41. *Inst. de SC. Tertill.* — § 42. *Inst. de SC. Tertill.* — § 43. *Inst. de SC. Tertill.* — § 44. *Inst. de SC. Tertill.* — § 45. *Inst. de SC. Tertill.* — § 46. *Inst. de SC. Tertill.* — § 47. *Inst. de SC. Tertill.* — § 48. *Inst. de SC. Tertill.* — § 49. *Inst. de SC. Tertill.* — § 50. *Inst. de SC. Tertill.* — § 51. *Inst. de SC. Tertill.* — § 52. *Inst. de SC. Tertill.* — § 53. *Inst. de SC. Tertill.* — § 54. *Inst. de SC. Tertill.* — § 55. *Inst. de SC. Tertill.* — § 56. *Inst. de SC. Tertill.*

nem ei negare debet; et interdictum in eum de opere restituendo reddere. — § 8. Potest autem quis nunciare etiam ignorans, quod opus fieret. — § 9. Et post operis novi nunciationem committunt se litigatores praetoria jurisdictioni. — § 10. Inde queritur apud Celsum lib. 12 Digestorum, si post opus novum nunciatum conveniat tibi cum adversario, ut opus faceres, an danda sit conventionis exceptio? Et ait Celsus, dandam⁸; nec esse periculum, ne pactio privatorum jussi pretorius anteposita videatur: quid enim aliud agebat prator, quam [hoc], ut controversias eorum dirimeret? a quibus si sponte recesserunt, delibet id ratum habere. — § 11. *Opus novum facere* videtur, qui aut aedificando, aut detrahendo aliquid, pristinam faciem operis mutat. — § 12. Hoc autem edictum non omnia opera complectitur: sed ea sola, quae solo conjuncta sunt, quorum aedificatio, vel demolitio videtur opus novum contineat, ut domino possit renunciari. — § 13. Si quis forte in foro domino opus novum nunciat, hanc nunciationem nullius esse momenti, exploratissimum est: in re enim²² praesenti, et (pene dixerim) ipso opere, hoc est, in re ipsa nunciação facienda est; quod idcirco receptum est, ut confessum per nunciationem ab opere discedatur: ceterum, si alibi fiat nunciação, illud incommodi sequitur, quod dum venitur ad opus, si quid fuerit operis per ignorantiam factum, evenit, ut contra edictum pratorum sit factum. — § 14. Si plurim res sit, in qua opus novum fiat, et uni nuncietur: recte facta nunciação est, omnibusque dominis videatur denunciatur. Sed si unus aedificaverit post operis novi nunciationem: alii, qui non aedificaverint, non tenebantur: neque enim debet nocere factum alterius ei²³, qui nihil fecit. — § 15. Si plurim dominorum rei opus noeat: utrum sufficit unius ex sociis nunciate, an vero omnes nunciare debeant? Et est verius, unius nunciationem omnibus non sufficiere: sed esse singulis nunciare necessa: quia et fieri potest, ut nunciatorum alter habeat, alter non habeat jus prohibendi.

— § 16. Si quis ipsi prator velit opus novum nunciare, debet, ut interim testetur, non posse se nunciare: et si nunciavit postea, et quod retro aedificatum erit, destruendum erit, quasi repelito die nunciatione facta. — § 17. Sed et si in aedes nostras quis immittit, aut in loco nostro aedificet: neque opus novum nunciare, nisi¹⁵ ex una causa potest, si forte damni infecti velit sibi caveri. — § 18. *Juris nostri conservandi aut damni repellendi* causa opus novum nunciare potest, is ad quem res pertinet. — § 19. *Usufructarius* autem opus novum nunciare suo nomine non potest: sed procuratorio nomine nunciare poterit, aut vindicare usumfructum ab eo, qui opus novum faciat: quia vindicatio prastabit ei, quod ejus interfuit, opus novum factum non esse.

2. JULIANUS, lib. 49 Digestorum.

Si autem domino pradii nunciaverit, *inutilis* erit nunciação: neque enim, sicut adversus vicinum, ita adversus dominum agere potest, jus ei non esse invito se altius aedificare: sed, [si] hoc facto ususfructus determinat, petere usumfructum debet.

3. ULPIANUS, lib. 52, ad Edictum.

In provinciali etiam pradio si quid fiat, operis novi nunciatione locum habebit. — § 1. Si in loco communis quid fiat, nunciatione locum habebit adversus vicinum. Plane si unus nostrum in communis loco faciat, non possum ego socius opus novum ei nunciare: sed eum prohibeo communis dividendo iudicio, vel per pratorum. — § 2. Quod si socius meus in communis insula opus novum faciat, et ego propriam habeam, cui nocetur: an opus novum nunciare ei possim? Et putat Labeo non posse nunciare: quia possum eum alia ratione prohibere aedificare, hoc est [vel] per pratorum, vel per arbitrium communis dividendo: que sententia vera est. — § 3. Si ego superficiarius sim, et opus novum fiat [a] vicino, an possim nunciare? movet, quod quasi inquinus sum. Sed prator mihi utilem in rem actionem dat, et ideo et servitutem causa actio mihi dabitur, et operis novi nunciatione debet mihi concedi. — § 4. Si in publico aliquid fiat, omnes cives opus novum nunciare possunt.

4. PAULUS, lib. 48, ad Edictum.

Nam reipublicae interest quamplurimos ad defendendam suam causam admittere.

5. ULPIANUS, lib. 52, ad Edictum

De pupilli quiescitum est? Et Julianus lib. 12 Digestorum scripsit pupille non esse operis novi nunciationis executionem dandam, nisi¹⁶ ad ipsius privatum commodum res pertinet: veluti si luminibus ejus offisi-

⁸. L. 5, § 2, infr. d. t. — 9, § 16 et seq. infr. h. l. — 10, L. 5, infr. h. t. — 11, d. L. 5, § 2. — 12, L. ult. supr. fin. regund. L. 1, L. 9, L. 11, C. de aedifice. privat. — 13, L. 50, infr. de aquir. res. dem. L. 2, § 8, infr. ne quid in loco publ. L. ult. in fin. supr. de servit. prator. urban. — 14, L. un. § 4, infr. de remissionib. — 15, L. 26, supr. de servit. prator. urban. — 16, L. 6, infr. de popularib. action. — 17, § 5, infr. h. l. — 18, § 4, infr. h. l. — 19,

ciatur, aut prospectui obsit. Non aliter autem pupilli rata habebitur nunciatione, quam [intercedente] tute auctore. — § 1. Servo¹⁷ autem opus novum nunciari potest. Ipse vero nunciare non potest, neque nunciatione *ullum effectum habet*. — § 2. Nunciationem autem in [re] praesenti faciendam, meminisse oportebit, id est, eo¹⁸ loci, ubi opus fiat, sive quis adficit, sive inchoet aedificare. — § 3. Nunciari autem non utique domino oportet: sufficit enim in [re] praesenti nunciari ei, qui in re¹⁹ praesenti fuerit, usque adeo ut etiam fabris²⁰ vel opificibus, qui eo loci operantur, opus novum nunciari possit. Et generaliter ei nunciari opus novum potest, qui in re praesenti fuit domini operis nomine. Negre refert quis sit iste, vel cujus conditionis, qui in re praesenti fuit. Nam et si servo²¹ nuncietur, vel mulieri, vel pueru, vel pueru, tenet nunciatione: sufficit enim, in re praesenti operis novi nunciationem factam sic, ut domino possit renunciari. — § 4. Si quis forte in foro domino opus novum nunciat, hanc nunciationem nullius esse momenti, exploratissimum est: in re enim²² praesenti, et (pene dixerim) ipso opere, hoc est, in re ipsa nunciatione facienda est; quod idcirco receptum est, ut confessum per nunciationem ab opere discedatur: ceterum, si alibi fiat nunciatione, illud incommodi sequitur, quod dum venitur ad opus, si quid fuerit operis per ignorantiam factum, evenit, ut contra edictum pratorum sit factum. — § 5. Si plurim res sit, in qua opus novum fiat, et uni nuncietur: recte facta nunciatione est, omnibusque dominis videatur denunciatur. Sed si unus aedificaverit post operis novi nunciationem: alii, qui non aedificaverint, non tenebantur: neque enim debet nocere factum alterius ei²³, qui nihil fecit. — § 6. Si plurim dominorum rei opus noeat: utrum sufficit unius ex sociis nunciate, an vero omnes nunciare debeant? Et est verius, unius nunciationem omnibus non sufficiere: sed esse singulis nunciare necessa: quia et fieri potest, ut nunciatorum alter habeat, alter non habeat jus prohibendi.

— § 7. Si quis ipsi prator velit opus novum nunciare, debet, ut interim testetur, non posse se nunciare: et si nunciavit postea, et quod retro aedificatum erit, destruendum erit, quasi repelito die nunciatione facta. — § 8. Sed et si in aedes nostras quis immittit, aut in loco nostro aedificet: neque opus novum nunciare, nisi¹⁵ ex una causa potest, si forte damni infecti velit sibi caveri. — § 9. Et belle Sextus Pedius definit, triplicem esse causam operis novi nunciationis: aut naturalem, aut publicam, aut imposititiam. *Naturalem*, cum in nostras aedes quid immittitur, aut aedificatur in nostro. *Publicam* causam, quotiens leges, aut senatus consulta, constitutio[n]es principum per operis novi nunciationem tuemur. *Imposititam*, cum quis, posteaquam jus suum diminuit, alterius auxit, hoc est, posteaquam servitutem adibus suis imponit, contra servitutem fugit. — § 10. Meminisse autem oportebit, quotiens quis in nostro aedificare, vel in nostrum immittere vel projicere vult: melius esse, cum per pratorum, vel per manum (id est, *lapilli²⁴ ictum*) prohibere, quam operis novi nunciatione: ceterum, operis novi nunciatione possessorem cum faciemus²⁵, cui nunciaverimus. Aut si in suo quid faciat, quod nobis noeat: tunc operis novi denunciatio erit necessaria. Et si forte in nostro aliquid facere quis perseverat: aequissimum erit, interdicto adversus eum *quod vi aut clam*; aut *uti possidetis*, uti. — § 11. Si quis rivos²⁶ vel cloaces²⁷ velit reficere, vel purgare: operis novi nunciatione merito prohibetur, cum publica salutis et securitatis intersit, et cloaces et rivos purgari. — § 12. Praterea generaliter prator cetera quoque opera exceptit, quorum mora periculum aliquod allatura est: nam in his quoque contendamus putavimus operis novi nunciationem. Quis enim dubitat, multo melius esse, omitti operis novi nunciationem, quam impediri operis necessarii urgentem extirctionem? totiens autem hac pars locum habet, quotiens dilatio periculum allatura est. — § 13. Proinde si quis, cum operis hoc mora periculum allatum esset, nunciaverit opus novum, vel si in cloaces, vel ripa reficiens aliquid fieret: dicemus, apud judicem queri debere, an talia opera fuerint, ut contemni nunciatione deberet? si apparuerit vel in cloaca, rivore, cove, cuius mora periculum allatura esset: dicendum est, non esse verendum, ne [haec] nunciatione noceret. — § 14. Qui operis novum nunciari, jurare debet, non columnæ causa operis novum nunciare. Hoc jusjurandum auctore prator defertur: idcirco non exigitur, ut juret is ante, qui jusjurandum exigat. — § 15. Qui nunciari, necesse habeat demonstrare, in quo loco²⁸ opus novum nunciet, scitur eo, cui nunciatum est, ubi possit aedificare, ubi interim abstinentum est. Totiens autem demonstratio facienda est, quotiens in partem fit nunciatum: ceterum, si in totum opus fiat, non est necesse demonstrare: sed hoc ipsum dicere. — § 16. Si in pluribus locis opus

fiat, utrum una nunciatione sufficiat, an vero plures sint necessariae? El ait Julianus lib. 49 Digestorum, quia in re presenti fit nunciatione, plures nunciations esse necessarias, et consequenter plures remissionses. — § 17. Si is, cui renunciatio erit ex operis novi nunciatione, satiscederit, remiserit, aut per eum non²⁹ fieret, quo minus boni viri arbitratu satidet, reprobitate: perinde est, ac si operis novi nunciatione omissa esset. Habet autem hoc remedium utilitatem: nam remittit vexationem ad pratorum veniendo, et desiderandi, ut missa fieret nunciatione. — § 18. Qui procuratorio nomine nunciaverit, si non satisdabit, *eam rem dominum ratam habiturum*: nunciatione *omnino* remittitur, etiamsi verus sit procurator. — § 19. Qui remissionem absentis nomine desiderat, sive ad privatum sive ad publicum jus ea remissio pertinet, satisdare cogitur: sustinet enim partes defensoris³⁰; sed haec satisdacio non pertinet ad ratificationem, sed ad operis novi nunciationem. — § 20. Si procurator autem opus novum mili nunciaverit, et satis accepit, deinde interdicto adversus eum utar, ne vim mili faciat: qui minus aedificem: ex interdicto eum oportet judicatum solvi satisdare; quia³¹ partes sustinet defensoris:

6. JULIANUS, [lib. 41 Digestorum].

Et ideo neque exceptiones³² procuratoriae opponi ei debent, nec satisdare cogendum est, ratam rem dominum habiturum.

7. ULPIANUS, [lib. 52, ad Edictum].

Et, si satisdacionem non dabit, summovendus erit ab executione operis novi: et actiones, quas domini nomine intendit, debent ei denegari. — § 1. Et tutor et curator operis novum recte nunciantur.

8. PAULUS, [lib. 48, ad Edictum].

Non solum proximo vicino, sed etiam superiori operis facienti nunciare opus novum poterit: nam et servitutes quedam, intervenientibus mediis locis vel publicis vel privatis, esse possunt. — § 1. Qui operis novum nunciari, si quid operis jam factum erit, in testationem³³ referre debet, ut appareat, quid postea factum sit. — § 2. Si, cum possem te jure prohibere, nunciaveri tibi operis novum: non alias aedificandi jus habebis, quam si satisdederis³⁴. — § 3. Quod si nunciaveri tibi, ne quid contra leges in loco publico facias: promittere debebis; quoniam de eo operis, alieno iure contendo, non meo: et tanquam alieni juris petitor, reprobatione contentus esse debeo. — § 4. Scindunt sit, facta operis novi nunciatione, cui nunciatum est, abstinere oportere, donec caveat, vel donec remissio nunciationis sit: tunc enim, si jure aedificandi habet, recte aedificabit. — § 5. Sed ut probari possit, quid postea aedificatum sit, modus³⁵ remissio debet, qui nunciatum est, uti sicut uti sumentur, conferatur, prator decernere solet. — § 6. Morte ejus, qui nunciavit, extinguitur³⁶ nunciatione, sicut alienatione: quia his modis finitur jus prohibendi. — § 7. Quod si is, cui operis novum nunciatur erat, decesserit, vel aedes alienaverit: non extinguitur operis novi nunciatione; idque ex eo apparuit, quod in stipulatione, quae ex hac causa interponitur, etiam hec redit mentio sit.

9. GAUUS, [ad Edictum urbicum, titulo de Operis novi nunciatione].

Creditor, cui pignoris nomine praedium tenetur, permittendum est, de jure (id est, de servitute) operis novum nunciare: nam³⁷ ei vindicatio servitutis datur.

10. ULPIANUS, [lib. 45, ad Sabinum].

Operis novi nunciatione in rem³⁸ fit, non in personam. Et ideo fuisse et infanti fieri potest: nec tutoris auctoritas in ea nunciatione existitur.

11. PAULUS, [lib. 41, ad Sabinum].

Cuiilibet enim intelligenti, veluti fabro³⁹, nunciatur, infante et fuisse tenet.

12. IDEM, [lib. 45, ad Sabinum].

Ex operis novi nunciatione si caveatur, tanti stipulatio committitur, quanti judicatum sit.

13. JULIANUS, [lib. 41 Digestorum].

Cum procurator opus novum nunciari, et satisdat rem⁴⁰ ratam dominum habiturum: et remissio in domini personam conferatur. — § 1. Si dominus opus novum nunciaverit intra diem, quae stipulatione ex operis novi nunciatione interposita comprehensa esset, committitur stipulatio: si pratorita ea die dominus nunciatur, non committitur. Nam et ipsi do-

minio, cum semel nunciaverit, non permittit iterum nunciare, quamdiu stipulatio ex operis novi nunciatione teneret. — § 2. Si in remissione parte eius, qui opus novum nunciaverit, procurator interveniat: id agere prator oportet, ne falsus procurator absenti noceat; cum sit indignum, quolibet intervenientem beneficium pratoris amitti.

14. IDEM, lib. 49 Digestorum.

Qui viam habet, si opus novum nunciaverit aduersus eum, qui in via edificat, nihil agit⁴¹, sed servitutem vindicare non prohibetur.

15. AFRICANUS, lib. 9 Quæstionum.

Si priusquam aedificatum esset, ageretur, jus vicino non esse aedes altius tollere, nec res ab eo defenderet: partes judicis non alias futuras fuisse ait, quam ut eum, cum quo ageretur, cavere juberet, non prius se aedificaturum, quam ultra egisset, jus sibi esse altius tollere. Idemque et contrario, [si] cum quis agere vellet, jus sibi esse [invito adversario] altius tollere: eo non defendente, similiter (inquit) officio judicis continetur, ut cavere adversari juberet, nec opus novum se nunciaturum, nec aedificanti vüm facturum. Eaque ratione hactenus is, qui rem non defendere, punietur, ut jure suo probare necesse haberet: id enim esse, petitoris partes sustinere.

16. ULPIANUS, lib. 43, ad Edictum.

Si opus novum prator jussit nunciari, deinde⁴² prohibuit: ex priore renunciatione agi non potest, quasi aduersus dictum ejus factum sit.

17. PAULUS, lib. 57, ad Edictum.

Si procurator opus novum facientem prohibuerit, domino⁴³ competit quod vi aut clam interdictum.

18. PAPINIANUS, lib. 3 Quæstionum.

Aedibus communibus, si ob opus novum nunciatione uni fiat, si quidem ex voluntate omnium opus fiat, omnes nunciatione tenet: si⁴⁴ vero quidem ignorent, in solidum obligabitur qui contra edictum pratoris fecerit. — § 1. Nec ad rem pertinet, cujus solum sit, in quo opus fiat: sed quis ejus soli possessor inveniatur; modo si ejus nomine opus fiat.

19. PAULUS, lib. [8] Quæstionum.

Sciendum est, denegata executione operis novi, nihilominus integras⁴⁵ legitimas actiones manere: sicut in his quoque causis manent, in quibus ab initio operis novi denunciationem prator dengat.

20. ULPIANUS, lib. 71, ad Edictum.

Prator ait, *Quem in locum nunciatum est, ne quid operis novi fieret, qua de re agiur: quod in eo loco, ante quod nunciatio missa fieret, aut in ea causa eset ut remittit debetur, factum est, id restitutus.* — § 1. Interdictum hoc proponit ex h

linqui. — § 11. Nec quicquam interest, jure⁵³ quis adficeret, an non jure [adficeret]: cum sit securus is⁵⁴, qui opus novum nuncavit, postea quam ei cautum est. — § 12. Hoc autem interdictum competit ei, qui satisdedit. — § 13. Adficatur et illud, aut per te stat, quo minus satisdetur: proinde si satis datum non est, sed repromisum, interdicto huic locu[n]s non erit: neque enim permittendum fuit, in publico adficerare prius, quam apparet quo jure quis adficeret. — § 14. Et si satisdatum sit, cautum tamen⁵⁵ non perseveret, interdictum cessat. — § 15. Si aliquando stetit per nunciato[n]em, quo minus satisdetur, nunc non stat: interdictum cessat. — § 16. Hoc in[ter]dictum etiam post annum, et tieredi ceterisque successoribus competit.

21. *Idem*, lib. 80, ad Edictum.

Stipulatio de operis novi nunciacione interponi solet, quotiens⁵⁶ vici-nus dicit, sibi esse, prohibere vicinum, opus novum invito so facere. — § 1. Si quis autem vult post opus novum nunciacionem impune adficerare, offere debet sati nunciatori; quod si fecerit, utrius consultum est, tam ei⁵⁷ qui nunciavit, quoniam cautum habet de opere restituendo: quam ei, cui nunciatum est, quia molitus ejus non impeditur; antequam enim caveat, quidquid adficeraverit, interdicto restitutorio destruere compellitur. — § 2. Habet autem ista stipulatio conditionem: ut ita demum committatur, si iudicatum fuerit, sive ante rem iudicata causa que ac-cederit, neque res defundatur, et de modo malo subjicitur clausula. — § 3. Opus autem factum accipimus, non si unum vel alterum clementum fuit impositum: sed si proponatur instar quoddam [operis] et quasi facies quedam facta operis. — § 4. Sive autem res iudicetur, sive res non defun-tatur: stipulatio in id committitur, ut res viri boni arbitru[m] restituatur. Quod si ita restitutum non erit, quanti ea res erit, tantam pecuniam da-bit, si hoc petitor placuerit. — § 5. Quasiens est, si plures domini adficerent, an omnes cauere debeant? Et ait Labeo, unum cavere debere: quia restitutio operis fieri pro parte non possit. — § 6. Idem ait, etsi plures nuncient, curandum esse, uti nuncaveatur, si inter eos conveniat. Plane si non conveniat, et singulis erit cavendum. — § 7. Idem dicit, adjicendum esse in stipulacione, ut tantum praeferatur, quanti unusquisque intersit, si hoc maluerint; ceterum si ita fuerit (inquit) cautum, quanti ea res erit: dubitabit, utrum ad ipsas corporis aestimationem hae verba referuntur, an vero ad quod ejus interest, qui stipulatur? Ego puto, et si sic fuerit uni cautum, Quanti ea res erit, defendi posse, stipulationem sufficere: ad operis enim quantitatem res referunt.

22. *MARCELLUS*, [lib. 15 Digestorum].

Cui opus novum nunciatum est, ante remissam nunciacionem opere facto decessit; debet heres ejus patientiam destruendi operis adversario præstare: nam et in restituendo hujusmodi opere, ejus, qui contra edictum fecit, pena versatur: porro autem in penam heres non⁵⁸ succedit.

23. *JAVOLENUS*, [lib. 7 Epistularum].

Is, cui opus novum nunciatum erat, vendidit⁵⁹ præmium, emptor redi-ficavit: emplorem, an venditorem teneri putas, quod adversus edictum factum sit? Respondit, Cum operis novi nunciatio facta est: si quid adficiatur est, emptor, id est, dominus prediorum tenetur: quia nunciatio operis non⁶⁰ personas fit; et si demum obligatus est, qui eum locum possidet, in quem opus novum nunciatum est.

TIT. II.

DE DAMNO INFECTO ET DE SUGGRUNDIS, ET PROTECTIONIBUS.

4. *ULPIANUS*, [lib. 4, ad Edictum].

Cum res damni infecti celeritatem desiderat, et periculosa dilatio prætori videtur, [si] ex hac causa sibi jurisdictionem reservaret: magistratis municipalibus delegandum¹ hoc recte putabit.

2. *GAIUS*, [lib. 28, ad Edictum provinciale].

Damnum infectum est, damnum nondum factum, quod futurum ve-remur.

3. *PAULUS*, [lib. 47, ad Edictum].

Damnum et dammatio ab ademptione et quasi deminutione patrimonii dicta sunt.

⁵³. L. 1, in pr. supr. b. t. — ⁵⁴. L. 21, § 1, inf. eod. — ⁵⁵. L. 4, supr. ut in posses-sagit; L. 4, inf. de stipul. prætor. — ⁵⁶. L. 1, § 17, supr. b. t. — ⁵⁷. L. 20, § 11, supr. eod. — ⁵⁸. L. 53, inf. de oblig. et action. — ⁵⁹. L. 18, in fin. supr. b. t. — ⁶⁰. L. 10, supr. eod.

Tir. II. — L. 4, § 3, inf. b. t. — L. 1, supr. eod. — L. 4, in fin. supr. de offe-ctus, cui mand. jurisdic. in fine vide L. 26, inf. ad mancipali. junct. L. 4, supr. de offe-

4. *ULPIANUS*, [lib. 4, ad Edictum].

Dies cautioni præstitutus si finietur, prætoris vel præsidis officium erit, ex causa vel reum notare, vel protelare cum: et si hoc localem exigit inquisitionem, ad magistratus municipiales hoc remittere. — § 1. Si intra diem a prætore constituendum non caveatur, in possessionem ejus rei mittendus est. *Eius rei sic accipe, sive tota res sit, sive pars [sit] rei.* — § 2. An tamen is qui non admittit, etiam pignoribus a magistratis co-rectur? Non puto: sed in factum actione tenebitur; nam et si a prætore missus non admittitur, eadem actione utendum est. — § 3. Ducas ergo res magistratis municipalibus² prætor vel præses injunctis³, cautionem et possessionem: cetera sua jurisdictioni reservavit. — § 4. Si forte duretur non caveri: ut possidere liceat (quod causa cognita fieri solet), non duumviro, sed prætore vel præsidem permisuros: item ut ex causa decadatur de possessione. — § 5. Prætor ait, dum ei, qui aberit, prius domum denunciari jubeam. Abesse autem videtur, et qui in jure non est⁴: quod et Pomponius probat. Verecunde autem prætore denunciari juberet, non extra domo domu. Sed domum [in quam degit], denunciari, sic acciper debemus, ut etsi in aliena domo habitet, ibi ei denunciatur. Quod si nec habitationem habeat, ad ipsum præsum erit denunciandum vel procuratori ejus, vel certe inquinilis. — § 6. Totiens autem prætorem exigere denunciacionem intelligendum est, si sit, cui denunciatur. Ceterum si non sit, veluti quod hereditaria insula est, nec dum hereditas adita; vel si heres non exsistet, nec inhabitetur: cessat haec pars edicti. Est tamen tutius, libellum ad ipsas aedes proponere: fieri enim potest, ut ita monitus defensor existat. — § 7. In eum, qui quid eorum, quæ supra scripta sunt, non curaverit, quanti ea res est, cuius damni infecti nuncatum non erit, iudicium datur: quod non ad quantitatem referunt, sed ad id, quod interest, et ad utilitatem venit, non ad ponam. — § 8. Hoc autem iudicium certam conditionem habet, si postulatum est: ceterum qui non postulavit, experiri non potest. Postulare⁵ autem proprio hoc dicimus, pro tribunali petere, non alibi. — § 9. Si tam vicinum urbi municipium sit, ut magistratus non interponente, potuerit prætor vel præses adiri: potest dici, cessare hanc actionem aduersus magistratus, quasi nihil intersit, cum in tua potestate fuerit a prætore vel præside desiderare in possessionem mitti. — § 10. Hac autem actio, cum rei habeat persecutionem, et heredi, et in heredem⁶, et perpe-tuo dabitur.

5. *PAULUS*, lib. 4, ad Edictum.

Prætoris officium est, ut missus in possessionem, etiam eam per longi temporis spatium in suum dominium capere possit. — § 1. Si plures sint domini, qui cauere debent, et aliquis non caveat: in portionem ejus mittetur. Et contra, si aliquot sint, qui caveri sibi desiderant, et aliis pretiosiores, aliis viliores habeat aedes: sive unius domus plures habeant dispersae partes: tamen non magnitudine dominii quisque, sed equaliter⁸ mentitur onnes in possessionem. — § 2. Si et dominus proprietatis, et fructuarium desideret sibi caveri damni infecti, uterque audiendus est: nec enim injuriam sentiet promissor, non plus cuique præstaturus, quam quod ejus intersit.

6. *GAIUS*, lib. 4, ad Edictum provinciale.

Evenit, ut nonnunquam damno dato nulla nobis competat actio, non interposita ante cautione. veluti si vicini aedes ruinose in meas aedes desiderent: adeo ut plerisque placuerit, nec cogi quidem eum posse ut ruderat tollat, si modo omnia, quæ jaceant, pro derelicto habeat.

7. *ULPIANUS*, lib. 53, ad Edictum.

Prætor ait: *Damni infecti suo nomine promitti¹⁰, alieno satisdar¹¹ jubebo ei, qui iuraverit¹², non calunia causa id se postulare, eumve, cuius nomine agit, postulaturum fuisse in eam diem, quam causa con-gredi statuerit; si controversia erit, dominus sit, necne, qui caverit. sub¹³ exceptione satisdar¹⁴ jubebo; de eo opere, quod in¹⁴ flumine pu-blico ripave ejus fiet, in annos decem satisdar¹⁵ jubebo; eum, qui ia[n]a non caveritur, in possessionem ejus rei, cuius nomine, ut caveratur, postulabitur, ire, et, cum justa causa esse videbitur, etiam possidere jubebo. In eum, qui negat caveri, negat in possessione esse, neque possidere passus erit, iudicium dabo: ut tantum¹⁵ præstet, quantum præstare eum oportet, si de ea re ex decreto meo, ejusve, cuius de ea re iurisdictio fuit, quæ mea est; cautum fuisse; ejus rei nomine, in cuius possessionem miser, si ab eo, qui in possessione erit, damni*

⁴. L. 199, in pr. inf. de verb. sign. — ⁵. L. 18, supr. de in jux. vocandi: L. 105, inf. de reg. ipse. — ⁶. L. 1, § 2, supr. b. t. — ⁷. Arg. L. 55, in pr. inf. de oblig. et act. et. — ⁸. L. 12, § 18, inf. b. t. — ⁹. L. 7, § 24; L. 24, § 1, inf. eod. — ¹⁰. L. 9, § 24; L. 24, § 2, inf. eod. — ¹¹. d. § 4. — ¹². d. L. 15, § 2, § 12 et § 13. — ¹³. L. 51, § 1, inf. eod. — ¹⁴. L. 15, § 2; L. 51, in pr. inf. eod.; L. 1, § 7, inf. de supul. prætor. — ¹⁵. L. 28, inf. b. t.

infecti nomine [non] satisdar¹⁶: eum¹⁶, cui non satisdar¹⁷, simul in possessione esse jubebo. — § 1. Hoc edictum prospicit damno nondum facto¹⁷, cum cetera actions ad damna, quæ contigerunt, sarcina pertineant, ut in legis Aquilia actione, et alii: de damno vero facto nihil editio caverit; cum eam animalia, quæ noxam commiserunt, non¹⁸ ultra nos solent onerare; quam ut noxae ea dedamus: multo magis ea, quæ anima carent, ultra nos non debent onerare; presertim cum res quidam animales, quæ damnum dederint, ipsæ extant, aedes autem, si ruina sua damnum dederunt, desierint extare. — § 2. Unde queritur: si antiquæ caveretur, aedes desiderant, neque dominus rudera velit ege-re, eaque derelinquet: an sit aliqua adversus eum actio? Et Julianus consultus, si priusquam damni infecti stipulatio interponeretur, aedes vitiosse corrissent, quid facere deberet is, in eis aedes ruderam decidissent, ut damnum sarcirent: respondit, Si dominus ædium, que ruerunt, vellet tollere, non aliter permittendum, quam ut¹⁹ omnia, id est, et qua inutilia essent, auferret: nec solum de futuro, sed [et] de præterito damno cavere eum debere: quod si dominus ædium, que desiderant, nihil facit, interdictum reddendum ei, in cuius aedes ruderam²⁰ decidissent, per quod vicinus compelletur, aut tollere, aut totas aedes pro dero-lito habere.

12. *PAULUS*, [lib. 48, ad Edictum].

His, qui pignori rem accepereunt, potior est is, cui damni infecti non caverunt, si possidere, et per longum tempus rem capere, ei permisua fuerit.

13. *ULPIANUS*, [lib. 53, ad Edictum].

Qui bona fide a non domino emit, videndum est, nunquid reppromittat, non etiam satisdet? Quod quibusdam videtur: habet autem rationem, ut magis reppromittat, quam satisdet: suo enim nomine id facit. — § 1. Sive corporis dominus, sive is²¹, qui jus habet (utputa servitum), de damno infecto caverat: puto eum reppromittere debere, non²² satisdere: quia suo nomine id facit, non alieno. — § 2. Cum inter aedes meas et tuas sint aliae aedes non vitiosse: videndum est utrum tu solus mihi cavere debebas; an vero et is, cuius aedes vitiosse non sunt; an ille sois [an ambo]? Et magis est, ut ambo cavere debeant: quia fieri potest, ut aedes vitiosse in aedes non vitiosas incidentes damnum mihi dent: quamvis possit quis dicere, non vitio incolumum ædium hoc factum, si aliae in eas incidentes damni causam prebuerunt; sed [et] cum proprie-tate sibi potuerit, damni infecti cautionem non prospexerit, merito conve-nietur. — § 3. Qui damni infecti caveri sibi postulat prius de calunnia²³ jurare debet. Quisquis igitur iuraverit de calunnia, admittitur ad stipulationem. Et non inquiretur, utrum interstiti possit, an non: vicinas aedes vitiosas in aedes non vitiosas incidentes damnum mihi dent: quamvis possit quis dicere, non vitio incolumum ædium hoc factum, si aliae in eas incidentes damni causam prebuerunt; sed [et] cum proprie-tate sibi potuerit, damni infecti cautionem non prospexerit, merito conve-nietur. — § 4. De his autem, qui via fluminis importuntur, sunt, un interdictum dari possit, queritur: Trebatius refert, cum Tiber's abundasset, et res multas in aliena adficiuntur, detulisset, interdictum a prætore datum, ne vis fieret dominis, qui minus sua tollerent, auferrent, si modo damni infecti reppromitterent. — § 2. Alenus quoque scribit, si ex fundo tuo crusta²⁴ lapsa sit in meum fundum, eamque petas, dandum in te-judicium de damno jam facto: idque Labeo probat; nam arbitrio judi-cis, apud quem res prolapsa petentur, damnum, quod ante sensi, non contineri: ne aliter, dandum actionem, quam ut omnia²⁴ tollantur, quæ sunt prolapsa. Ita denum autem crustam vindicari posse idem Alenus ait, si non coauerit, nec unitame cum terra mea fecerit. Nec arbor potest vindicari a te, quæ translata in agrum meum cum terra mea coaluit²⁵. Sed nec ego potero tecum agere, *jus [mihi] non esse, ita crustam habere*, si jam cum terra mea coaluit: quia mea facta est. — § 3. Neratius autem scribit, si ratis²⁶ in agrum meum vi flu-minis delata sit, non aliter tibi potestatem tollendi faciendum, quam si de præterito quoque damno mihi cassissem. — § 4. Quesitum est, si solum sit alterius, superficies alterius, superficiarius utrum reppromittere²⁷ damni infecti, an satisdere debeat? Et Julianus scribit, quotiens superficiaria insula vitiosa est, dominum et de soli et de adi-ffici viito reppromittere, aut cum, ad quem superficies pertinet, de utro-que satisdere: quod si uterque cesseret, vicinus in possessionem mit-tendum. — § 5. Celsus certe scribit, si ædium taurorum fuisse sit, de damno infecti, nec fuerit nisi in possessione eius, et de utroque possit ei postea cavendum non erit: quia rei illicitam admisit; alias autem, si monumento adficiuntur noceat, in quo nihil sit, quod imputari possit ei ad quem jus monumenti pertinet, cavendum est ei, ad quem jus monumenti pertinet.

§ 8. Superficiari²⁸ et fructuarium²⁹ damni infecti utiliter stipulari hodie constat. — § 9. Sed ei, qui bona fide a non domino emit, damni infecti stipulacionem non⁴⁰ competere Marcellus ait. — § 10. Si quis opus novum nunciaverit: an nihilominus damni infecti ei caveri debeat, Julianus tractat? Et magis probat, caveri oportere. Nam et ei qui egreditur, ius adversario non esse altius tollere adficiunt; caveri debere. Item cum adversus quem interdictum quod vi aut clam competit, cavere debet Julianus ait: quia non est cautum, neque de viito ædium, neque de damno operis. — § 11. Si quis, quia sibi non caveratur, in possessionem ædium missus fuerit; deinde es cuius aedes fuerunt, cum præterea alias aedes haberet, desideret ab eo qui in possessionem missus est, at sibi damni infecti harum ædium nomine, quarum in possessionem missus est, caverit, caveret: an sit audiendus, videamus? Et Julianus scribit, Is, qui vitiosæ aedes cesserit, si integras retinuerit, numquid improbe ab eo qui vitiosas aedes cepit possidere, cautionem exigit? cum ideo possessionem amiserit, quia et ipse damni infecti satis non dederat? et saec probe postulat ab eo caveri sibi earum ædium nomine, quarum ipse cavererit, nec fuerit stipulatus: an postea ei stipulari volenti ju-randum sit, videamus. Et puto, iterum jurandum: quia possit fieri, ut aut tunc, aut modo calunniatur. — § 13. Si alieno⁴¹ nomine caver-

²⁴. L. 18, § 2, inf. de verb. sign. — ²⁵. L. 14, § 2, inf. ut. pr. — ²⁶. L. 7, § 6, in fin. supr. de dole mali: L. 1, in pr. supr. b. t. — ²⁷. Arg. L. 55, in pr. inf. de oblig. et act. et. — ²⁸. L. 12, § 18, inf. b. t. — ²⁹. L. 7, § 24; L. 50, in pr. et § 2, 1, inf. eod. — ³⁰. L. 7, in pr. supr. b. t., inf. h. t. — ³¹. L. 6, supr. eod. — ³². L. 9, § 4, supr. eod. — ³³. L. 50, in pr. et § 2, 1, inf. eod. — ³⁴. *Immo inde L. 9, § 4, L. 10, supr. eod.* — ³⁵. L. 7, in pr. supr. eod. — ³⁶. L. 13, § 2, § 3, inf. eod. — ³⁷. L. 33, L. 11, supr. b. t. — ³⁸. L. 7, § 2, supr. de usfr. — ³⁹. L. 20, inf. eod. — ⁴⁰. L. 7, § 2, supr. de usfr